

MIRTIS IR DEMONAI

Mama visada būdavo šalia. Paliko dvi mano mažąsias sesutes su teta, o tėtis su Zelmai gyveno šen bei ten. Jie ieškodavo maisoto, Afganistane tuo užsiima tik vyrai, ir tuo metu tai buvo sudėtingiau nei kada nors anksčiau, nes beveik neturėjom pinigų.

Vieną dieną iš kažkokios nevyriausybinės organizacijos jie gavo po pakelį ryžių, miltų, cukraus ir truputį arbatos: visą būtiniausią rinkinį, kuris tais nepritekliaus laikais buvo didžiausia prabanga. Įsėdo į taksi, kad grįžtų į namus, kuriuose tuo metu buvo apsistoję, bet kai apimti euforijos pasakojo apie savo sėkmę, vairuotojas staiga sustojo – milicijos patikrinimas. Miličininkai iš grupės, tuo metu kontroliavusios rajoną – Abdulo Rašido Dostumo karo šalininkai, – žvilgtelėjo į taksi vidų ir sušvalgę tarpusavyje parodė taksistui sekti jiems iš paskos. Nieko nepaaiškino, bet tėtis nutuokė, kad vyksta kažkas negero.

Kai atvažiavo į kareivines, Dostumo vyrai atėmė iš jų viską, ką turėjo: maistą, laikrodį, pinigus, ir nusprendė užmušti. Nuvežė į netolimą dykynę prie baisiai dvokiančio šulinio ir nė nemirktelėję įmetė į jį taksistą. Matyt, tas gerai susitrenkė krisdamas, nes nepasigirdo nė šuktelėjimo.

Lygiai taip pat, kaip buvo nusprendę juos nužudyti, tiesiog šiaip sau, nepaaiškinamai juos ir išgelbėjo, nes vienas vyras pasakė:

– Palaukit! Šitas vaikas panašus į mano sūnėną.

Tokios absurdiškos priežasties užteko, kad kiti sustotų. Mano tėtis ir brolis, apsikabinę ir išsigandę, negalėjo liautis kūkčioję.

– Nešdinkitės! – įsakė vienas iš vyresniųjų. – Bet perspėju: jeigu bandysit atgauti, ką iš jūsų paėmėm, arba ką nors išplepėsit, užmušim.

Abu dingo iš ten bėgte, ir nors Zelmai norėjo kuo greičiau viską pamiršti, tėtis kartojo, kad reikia atgauti tai, ką atėmė, ir jeigu ne per vėlu, išgelbėti taksistą.

Istorija baigėsi laimingai, nes tėtis pažinojo kažkokį įtakingą žmogų, kuris sutiko įsikišti. Niekas nereikalavo pareigūnų pasiaiškinti, bet tėtis ir Zelmai atgavo laikrodį ir iš šulinio ištraukė vargšą taksistą, atsipirkusį vos keliomis mėlynėmis. Tiesa, jis buvo labai išsigandęs, nes keletą valandų teko praleisti ant beformės yrančių žmonių palaikų košės: ankstesniųjų laukinių milicininkų aukų.

Praėjus kelioms dienoms tėtis atėjo į ligoninę, buvo labai sukrėstas. Jeigu jis buvo sukrėstas, kaip turėjo jaustis paauglys Zelmai? Mama kankinosi ir nesuprato, kodėl sūnus neatėjo jos aplankyti ir kodėl po to nutikimo nebesulaukė iš jo jokių žinių. Taip pat nesuvokė, kodėl jos vyras, ėmęs apie tai kalbėti, prarasdavo savitvardą, o trumpam išlindęs iš savo kiauto labai keistai viską jai paaiškino: Zelmai pabėgo į Pakistaną, grįš... Bet negi vienas pabėgo? Kodėl nieko nepasakojo apie savo planus? Nerimas ją ėdė, kartais pajusdavau, kaip būnant su mani mi ligoninėje jos ranka, suėmusi manąją, įsitempdavo.

Nuo tada tėtis paniro į slepiamą, nenumaldomą skausmą, ir jo būdas ėmė keistis.

Vieną kartą, kai tarp procedūrų buvau išleista iš ligoninės, nuvažiuoju praleisti kelių dienų į Mazari Šarifą, į kažkokių tėčio giminaičių namus. Buvo baisiai karšta, todėl naktį užlipom miegoti į terasą ant stogo, tikėdamiesi, kad ten pūs bent šioks toks vėjelis. Pasitiesėme kilimus ant molinių grindų ir atsigulėm: mama prie mano mažosios sesės, o aš tarp mamos ir tėčio. Buvau labai pavargusi, todėl iš karto užmigau. Tačiau po kiek laiko pabudau, nes norėjau sysio, ir mėnulio šviesoje pamačiau, kad tėtis miega neramiai. Juda, niurzga ir yra labai suprakaitavęs. Ketinau pabudinti jį iš košmaro, švelniai paliesti petį ir pasakyti:

– Tėti, tėti, nubusk.

Staiga jis atmerkė akis lyg pamišėlis ir stipriai griebė man už rankos.

– Sučiupau tave! – sušuko keldamasis ir mėgino išmesti mane iš terasos.

Šaukiau, verkiau, bet jo rankos spaudė stipriai, buvau labai išsigandusi. Regis, po kelių sekundžių tėtis išėjo iš transo būsenos. Apkabino mane ir ėmė verkti. Bučiavo ir vilgė mano skruostus ašaromis.

– Atleisk man, atleisk! Vos nenužudžiau savo dukters! – kartojo žiūrėdamas į dangų.

Nusivylęs suprato, kad jį nuodijantis blogis kelia pavojų gyvybėms visų, kuriuos myli. Paaiškinio sapnavęs, kad kažkoks mudžahedas jį persekiojo norėdamas nužudyti, todėl palaikė mane piktadariu. Visą likusią naktį klausiausi, kaip juodu su mama dėkoja Dievui, kad nieko baisaus nenutiko. Mėginau liautis drebėjusi.

Kitą rytą, vos išaušus, tėtis išėjo nupirkti karštos duonos. Užtepė ant jos *alua* – saldžios pastos iš aliejaus, miltų ir cukraus – ir padalijo po gabalą visiems, kas ėjo gatve. Dalyti

duoną su *alua* buvo tradicinis būdas išreikšti dėkingumą, kai kas nors baisaus baigiasi laimingai. Taip, aną naktį nenutiko nieko nepataisomo, bet visi supratom, – o tėtis pirmiausia, – kad kažkas jo viduje negerai. Jis išmanė mediciną ir žinojo, kad tai – sunkios protinės ligos požymis. Visiems kitiems, net ir jo žmonai, tai buvo akivaizdus velnio apsėdimo ženklas.

Kai jo buvę kolegą sužinojo, kad jis kenčia nuo tokių priepuolių, nusprendė paguldyti jį į psichiatrijos ligoninę Indijoje, nes Afganistane jų nebuvo nė vienos. Viskas vyko sėkmingai, jau buvo sutarta dėl vietos prestižiniame centre, ieškoma lėktuvo bilietų... Tačiau dar vienas valdžios pasikeitimas išardė planus. Tėtis toliau gyveno Kabule, buvo nebylus, sulysio, nesugebėjo išsaugoti draugų ir greitai liko vienas. Jo kolegą ir bičiuliai ėmė tolti, palaikė tik šeima, nors ir su baime, atrodė, jog tėtį kažkas pakeitė kitu, juolab kad kartais jo reakcija būdavo itin žiauri. Kėsindavosi mušti mamą, viską sulaužyti, šaukdavo ir įžeidinėdavo...

Nežinojom, ką daryti. Priemonės lengviems sveikatos sutrikimams gydyti, kokias taikydavome įkandus skorpionui – perskaityti kelias Korano eilutes ir patrinti žaizdą seilėmis, – niekuo negelbėjo. Nežinau, ar tie skorpionai buvo labai pavojingi, bet dažniausiai tai padėdavo. Nuo tėčio galėjome tik slėptis ir tyliai melstis, kol audra nurimdavo ir jis vėl tapdavo prislėgtu vyru, įbedusiu tuščią žvilgsnį į niekur. Buvo mums svetimas, tačiau bent jau nesimušdavo. Tiksliau, jo tarsi visai nebūdavo.

Jau toli buvo tie laikai, kai Zelmai mokydavo mane dainų, kad padainuotume jas iš darbo grįžusiam tėčiui, mušdami bidoną tarsi būgną, o tėtis juokdavosi. Kai gimiau, tėtis buvo nepatenkintas, nes tikėjosi dar vieno berniuko, bet ilgai išmoko mane mylėti. Dabar tie laikai jau niekada negrįš.

KLAJOKLIŠKAS GYVENIMAS

Jeigu būtų kas nors lažinęsi, mama būtų laimėjusi. Ji vienintelė tikėjo, kad su tomis žaizdomis aš išgyvensiu. Gydytojai, draugai, pažįstami, netgi tėtis prarado viltį pamatyti, kaip augu. Tačiau, nepaisydama visų prognozių, aš prisikėliau it feniksas iš pelenų ir ėmiau kovoti. Tarsi kas nors būtų man uždėjęs aki-dangčius: nuo to laiko stengiausi nesižvalgyti į šalis, atgal ar į apačią, kad neapsvaigtų galva – tik į priekį.

Tačiau, kad pasveikčiau, vien noro gyventi neužteko. Reikėjo lovos ligoninėje, laiko, daug dėmesio ir vaistų. Bėda ta, kad buvau ne Europoje, o Afganistane, ir neatrodė, kad karas būtų ėjęs į pabaigą.

Trūkdavo ne tik priemonių, dažnai ligoninė, kurioje gulėjau, virsdavo mūšio lauku. Tuomet atidarydavo duris ir turėdavom bėgti lauk, gelbėtis, kaip kas gali, vaizdai lyg iš Dantės „Pragaros“: ligoniai ir sužeistieji, zondai, tirpalai ir tvarsčiai. Blogiausia, kad daugumai mūsų, kankinamų nerimo, nebuvo, kur prisiglausti, turėjome tik miestą, smaugiamą vis kruvinesnio pilietinio karo.

Taip dvejus metus, kai negulėdavau ligoninėje, gyvenau daugybėje skirtingų vietų. Iš pradžių mus priimdavo giminai-

čiai. Pamažu visi mano pusbroliai, dėdės ir tetos prisijungė prie tvano žmonių ir prasmuko pro sieną (taip padarė trečdalis visų šalies gyventojų). Tada turėjome ieškotis pažįstamų žmonių namų, o paskui ir pažįstamų pažįstamų, bet galiausiai atėjo metas, kai nuo šalčio slėpdavomės pirmuose namuose, kurie tik atverdavo duris, ir valgydavom, kas pakliūdavo. Nepaisydami nepriteklių, tuo metu mieste likę žmonės laikėsi tylaus solidarumo kodekso, ir buvo normalu ištiesti pagalbos ranką tiems, kuriems to reikėjo.

Tokių kaip mes, juodomis dienomis virtusių valkatomis savo pačių mieste, bėgančių iš pavojingiausių gatvių ir ieškančių prieglobsčio ten, kur dar galima bent kiek ramiau gyventi, buvo tūkstančiai.

Vieną rytą pramerkusi akis gavau žinią, tokios kartais mus pasiekdavo ir jų bijodavome labiau nei velnio.

– Nadia, gydytojai sako, kad netoliese sprogo kino teatras ir čia jau nebesame saugūs.

Puikiai žinojome, ką tai reiškia: turime skubiai dingti. Aš susigūžiau kampe, stengdamasi nekvėpuoti ir tapti nematoma, kad nereikėtų vėl visur tampytis. Bet mama, su viskuo jau susitaikiusi, padėjo man atsikelti ir apsiauti, susisuko į burką ir po minutės jau ėjome gatve, praleisdamos sužeistuosius, virtusius vienu dideliu žaizdų ir aimanų gniutulu. Ligoninė ir vėl mane išvėmė, nebeliko nieko kito, tik liūdnai blaškytis gatvėmis. Skausmas varstė sužeistą ausį ir visą kūną, primindamas, kad turiu labai daug organų, kurių troškau neturėti.

Bevaikščiodamos prasukome pro gatvę, kur ką tik buvo įvykęs išpuolis: visur mėtėsi lavonai. Staiga mama paleido mano ranką ir leidosi bėgti rėkdama, kol sustojo prie vieno kūno. Tai buvo paauglys, jo veidą kažkas jau buvo uždengęs skarele.

Mama, galvodama apie Zelmai, iš kurio nesulaukė jokių žinių, stipriai jį apkabino, sriūbaudama ir išsitepdama burką vaikino krauju.

Netrukus aplink mus jau buvo susirinkęs žmonių ratelis.

– Čia tavo sūnus? – paklausė pagyvenęs vyras. – Jau matei jo veidą?

Viena moteris sunkiai atplėšė mano mamą nuo vaikino ir patraukė skarelę. Visi sulaukė kvėpavimą, išmeigę akis į mamą. Atrodė, kad pasaulis sustojo.

– Ne, ne mano.

Mama paleido vaikiną ant žemės, staiga pakilo ir suėmė mano ranką.

– Eime, – pasakė kūkčiodama. – Zelmai Pakistane, jam viskas gerai, viskas gerai...

Ji buvo labai sunerimusi, aš irgi. Abi nujautėme, kad Zelmai ne Pakistane ir kad jam toli gražu ne viskas gerai.

MANO TĒČIO BEIEŠKANT

Tā dienā mus ištiko dar viena jau īprasta bēda: neturējom žalio supratimo, kur pasidējo mano tētis. Mobilieji dar nebuvo tapę dažnu daiktu, taigi tam, kad jį surastume, teko imtis kitų priemonių.

– Atsiprašau, – praeivius užkalbindavo mama, – gal galētu mēte pasakyti, kuriuose rajonuose šiandien ramu?

Kažkas pasakē, kad netoli Bogebola sodų, naujajame Karta Parvano rajone, galējome jaustis saugios. Jis buvo kitame miesto gale, beveik valanda kelio šokant keistą šokį, kurį visi turējome išmokti: paeiti kelis metrus į priekį, šuoliukas, kad neįkristum į duobę, pasisukti, kad išvengtum griuvėsių kalno, bēgti kaip pamišus, kai pasirodydavo, kad aplinkiniai neramūs, baiminantis, kad kuris nors šaus. Paskui vėl skubiai žingsniuoti, kad kuo greičiau grįžtum.

Kai pasiekēm sodus, jau buvo vidurdienis. Buvau ten lankiusis tik sykį, kai tėvai nusivedē į zoologijos sodą. Dabar žmonės kalbėjo, kad per karą daugelis gyvūnų nudvėsē iš bado, kiti tapo maistu kam nors netekusiam vilties, o tretį vis dar lakstē laisvi. Tačiau neišvydom nei tigrų, nei pandų. Prieš mūsų akis

vėrėsi vaizdas, neteikiantis jokios vilties: kadaise įspūdingoje vietoje, viename iš Kabulo pasididžiavimų, dabar plytėjo išdegusi žemė, styrojo juodi medžiai ir sugriautų pastatų liekanos. Nieko neliko iš botanikos sodo ir laukų, po kuriuos – visada prižiūrimi – vaikščiojo mano tėvai ir daugybė kitų porų, jiems Bogebola sodai siejosi su romantika. Sykiu tai buvo ir šeimos iškylų vieta, vasarą čia buvo rengiami koncertai. Valdžios ir savivaldybės kviešti garbingi svečiai apsistodavo pačiame parke, o tie, kurie buvo pakankamai turtingi, galėdavo pavalgyti restorane arba atšvėsti vestuves renginių salėje. Mano mama prisimindavo prekeivius, kurie iš vežimėlių pardavinėdavo ledus ir avinžirnius su aštriu padažu, ir netoliese stovėjusį kino teatrą. Ji man perdavė supratimą, kad tas parkas buvo nuostabi vieta, erdvė, simbolizuojanti laisvę, kadaise egzistavusią šioje šalyje.

Vienintelis išlikęs dalykas buvo modernūs cementiniai daugiabučiai. Už jų išdidus kilo Hindukušas. Laimė, mūsų kalnas išliko toks pat galingas kaip visada, tarsi lauktų, kad bet kurią akimirką keliu viršun ims riedėti furgonas, pilnas hipių visai ne islamiškomis barzdomis, įkvėptų žymiausio pasaulyje hašišo dūmų. Tai būtų buvę normalu anksčiau, šeštajame ir septintajame dešimtmetyje, kai čia plūsdavo viso pasaulio jaunimas, masinamas autentiškos šalies, o kilimais išklotuose viešbučiuose užsieniečiai gerdavo tikrą degtinę. Tačiau dabar atrodė, kad užsieniečiai dingo – arba mes jų nematėme – ir turės praeiti daug laiko, kad žurnalistai ir nevyriausybinės organizacijos vėl taptų kasdienio mūsų gyvenimo dalimi. Liovėmės būti turistų traukos vieta ir dar sykį tapome nemalonių spuogu žemėje, politinių mainų valiuta, išimtimi pasaulyje, kuris gyvena ir keliauja, kuria verslus ir lankosi muziejuose arba eina į restoranus, tokius kaip tas, kadaise veikęs Bogebola soduose.

Netoli sodų buvo tai, ko mudvi su mama ieškojome – mečetė. Bet kaip tik tada, kai jau manėme, kad galime ramiai atsikvėpti, išgirdome bauginamus bombų sprogimus. Nujaučiau, kad už mėlyno tinklo kalinčios mano mamos akys plačiai atmerktos. Ji iki skausmo suspaudė man ranką ir patraukė prie pirmo pasitaikiusio namo. Ėmė daužyti duris ir šaukti: „Prašau atidaryti, prašau! Aš su mergaite, būkit geri!“ Pasislėpiau įsispusi į jos burką, drebėdama ir užsimerkusi įsikibau į ją. Mama nesustodama daužė duris, bet niekas neatidarė. Pabandė prie antrų durų, ir dar kitų. Gatvė ištuštėjo, o mano košmarų garsas – duslus švilpimas, pasibaigdavęs griausmu, – buvo labai arti. Netrukus (po kelių minučių, sekundžių?) išgirdome spynos trakstelėjimą, ir vienos durys tolėliau atsivėrė. Pasirodė žila vyro galva ir ranka, mojanči, kad skubiai prieitume. Nors mane alino žaizdos, o mamos turėjo antsvorio, lėkte nulėkėm ten. Tokiame name anksčiau žaisdavom slėpynių. Kai tik peržengsim slenkstį, būsime saugios. Tas vyras, atrodęs malonus, bet išsigandusių akių, sparčiai pasuko į rūsį. Nė nemirkstelėjusios keturiomis nuropojome į požemį, vos apšviestą keturiomis žvakėmis, ir durys mums už nugarų užsivėrė. Klestelėjom, kur pakliuvo, tarsi tą akimirką būtų apleidusios visos jėgos.

– Sese, ką veikėt gatvėje su mergaite pačiam kovos įkaršty? – paklausė vyras.

Mama nepaliovė verkti ir supti mane. Aš dairiausi aplinkui ir kai akys ėmė priprasti prie tamsos, ėmiau įžiūrėti penkis ar šešis suaugusiuosius, tiek pat vaikų ir naujagimių, kuris, kad ir kaip būtų keista, visai ramus miegojo kampe. Aš irgi be galo norėjau miego.

– Tikra beprotybė eiti laukan per tokį pavojų... Ir su mergaite... – murmėjo vyras. – Malija, atnešk poniai ir mergaitei vandens.

Tą dieną ir naktį daugiau nieko neturėjom burnoj. Su nieku nekalbėjom. Kam pasakoti mūsų istoriją, tokią panašią į tūkstančius kitų kasdien girdimų istorijų? Sužeistos ir sutrikusios moterys ir mergaitės, žmonės, patekę į bombardavimo įkarštį, reikalingi prieglobsčio, netekę vilties, neturintys, ką valgyti ir kuo apsirengti, apimti baimės ir liūdesio. Nieko naujo dešimtojo dešimtmečio Kabule.

Rūsiai afganų namuose buvo kasami, kad apsaugotų nuo drėgmės. Juose nebuvo galima gyventi, suaugusieji vos galėjo atsistoti visu ūgiu, nes lubos buvo labai žemos. Vis dėlto per karus šie rūsiai tapdavo prieglobsčiu daugybei žmonių ne vienai dienai ir nakčiai. Žmonėms, kurie dažniausiai net nepažinodavo vieni kitų, kaip tuosyk mes, kurie tikriausiai daugiau niekada nesusitikis. Pokalbiai buvo skurdūs, maistas taip pat. Visi stojiškai kentė nepatogumus ir smarvę, juk kelias dienas niekas neišvysdavo bėgančio vandens. Namų šeimininkas kartais išeidavo įvertinti, kokia padėtis gatvėje, ir kai atrodydavo pakankamai saugu, leisdavo visiems pasišalinti. Jei paliaubos būdavo laikinos, namų šeimininkai kartais su žmonėmis, kurie glaudėsi rūsyje, patraukdavo ieškoti naujos slėptuvės ramesniame rajone. Gatvėse buvo pilna nepažįstamų žmonių grupelių, susibūrusių draugėn, kad išgyventų.

– Jau galim išeiti! Dabar! – sušuko vyras ir atidarė mums duris.

– Ačiū, labai ačiū. Tegul Dievas jums atlygina, – pasakė mama, pridėjusi rankas prie širdies ir stumdama mane prie durų.

Vyras į ją nė nežvilgtelėjo. Rūpinosi, kad jo šeima laiku išeitų iš slėptuvės, rankoje laikydamas krepšį su keliais daiktais, kuriuos ketino pasiimti.

Mudvi nusprendėm eiti kartu su jais. Mama norėjo traukti į pietus, toliau nuo kalnų.

Kai išgąstis praeina, jautiesi labai pavargęs, negerumas prilimpa prie odos lyg karščiuojant. Baimė susargdina, prie jos neįmanoma priprasti. Taip sirgdamos kurį laikąėjome tyliai, susikibusios už rankų, kol pasiekėme vietą, kur gatvėse buvo žmonių, zujo dviračiai ir mašinos, o kai kurios parduotuvės buvo atidarytos. Ten, kur gyvenimui karas atrodė svetimas. Atplēšusios akis nuo kepyklos, iš kurios sklido karštos duonos kvapas, ir nuo daržovėmis nukrautų prekystalių, kurie priminė, kokios mes alkanos, suradome mečetę ir įėjome vidun. Pamatėme maždaug dvidešimt žmonių, tokių pat kaip mes, besiilsinčių ant kilimų ir valgančių duoną su lėšiais. Mama liepė man nusiprausti fontane kieme, o tada ir mums pasisėkė gauti maisto.

Švaresnės ir pilnais pilvais pasikalbėjome su mula, pasakėme jam, kad ieškujome mano tėčio. Tuomet visi buvome klajokliai, bėgantys nuo mūšių, atsiskiriantys ir kartais pasimetantys, todėl taip ieškoti artimųjų buvo įprasta. Tokiais atvejais susitarimas būdavo toks: „Susitiksime saugaus rajono mečetėje.“ Neįtikėtina, bet tokiam dideliame mieste ši sistema iš tiesų veikė. Per maldą mula pranešdavo, pavyzdžiui: „Šinvori šeima ieško Ahmedo.“ Dažnai pats Ahmedas arba kas nors kitas, kas jį pažįsta, išgirsdavo kvietimą ir šeima vėl susitikdavo. Jeigu ne, ieškantieji galėdavo ten būti, kiek reikia, žinodami, kad galės pavalgyti, nes kaimynai atnešdavo maisto mulai ir tiems, kam jo reikia. Be to, mečetės – gera vieta slėptis nuo šalčio, nes jose kaip įprastai įrengta požeminio šildymo sistema, todėl grindys visada būdavo šiltos, o temperatūra maloni, net jeigu lauke snigdavo.

Tą dieną mums pasisėkė. Vienas mano tėčio pažįstamas žinojo, kur jis yra, ir jam pranešė. Kol jau nurimusios laukėme, mama kalbėjosi su moterimi, kuri jai atrodė matyta (kas

žino kur), o aš stebėjau mergaites, šokinėjančias per šokdynę. Man net nešovė į galvą pasiprašyti žaisti kartu. Skausmas ir nudegimai nebūtų to leidę... Žinoma, jeigu mergaitės nebūtų išsigandusios mano išvaizdos ir būtų leidusios žaisti kartu, bet tai buvo sunkiai tikėtina, turint omeny, kaip jos į mane žiūrėjo. Negalėjau priprasti prie atstūmimo, todėl kiekvienas žvilgsnis žeidė kaip peilis.

Ilgai užtruko, kol tėtis atėjo. Jeigu tą dieną nebūčiau pastebėjusi keisto jo žvilgsnio, tarsi įspėjančio, kad geriau nesiartinti, būčiau jį apkabinusi ir papasakojusi viską, kas mums nutiko. Tačiau mama neleido ilgai spoksoti, taip išsklaidydama mano dvejones, susirūpinusi paėmė man už rankos ir mudvi, netarusios nė žodžio, nusekėm jam įkandin.

Mamos ir tėčio santykiai buvo sudėtingi. Jie susipažino, kai mama lydėjo savo seserį ir sūnėną į ligoninę, kurioje tėtis turėjo savo kabinetą. Jam ji pasirodė ryžtinga ir atsakinga, jį patraukė protingas ir drauge šelmiškas merginos žvilgsnis. Kadangi jo šeima gyveno toli, tėčio draugai turėjo vietoj jo nueiti paprašyti merginos rankos. Susitarta buvo greitai, ir jis nekantriai ėmė laukti vestuvių dienos. Tačiau jo žmona buvo ne tokia, kokią įsivaizdavo. Taip, ji buvo protinga ir darbšti, bet nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, jos visai nedomino nei socialinis gyvenimas, nei gražios suknelės, nei aktyvus gyvenimas už namų sienų, priešingai nei kai kurių jo kolegų žmonių. Jo nuomone, mama buvo pernelyg religinga. Tėtis irzo, o mamai nepatiko, kad jis vertė ją būti tuo, kuo ji nėra. Todėl po daugybės barnių jis nusprendė sutelkti visas jėgas į Zelmai, vienintelę savo viltį. Kartais dar susirūpindavo, kad jo dukros neišklystų iš gero kelio. Arba, kitaip tariant, netaptų tokios kaip jų motina.